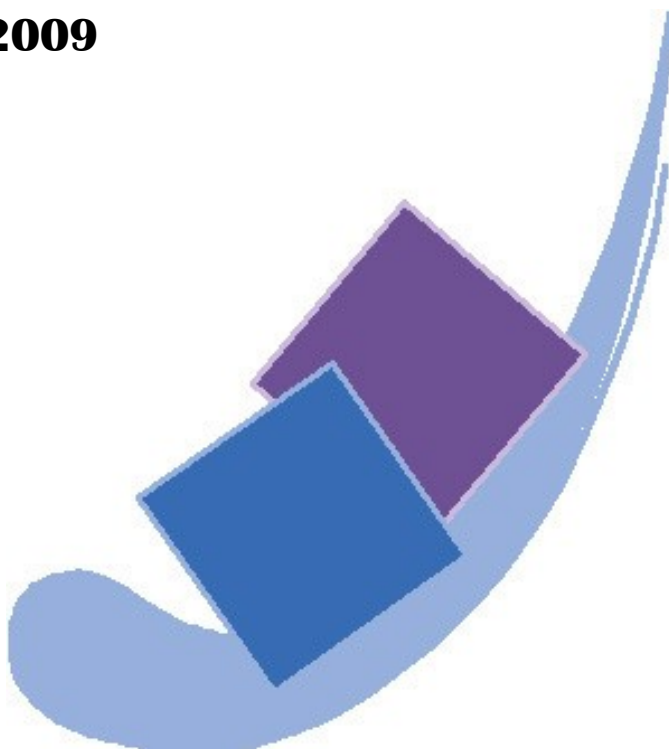


**KAAKKOIS-SUOMEN SOSIAALITOIMEN
TIETOTEKNOLOGIAN KEHITTÄMISHANKE KAASO II
ARVIOINTI- JA LOPPURAPORTTI**

Tuula Kontio

2009



1 TIIVISTELMÄ

Kaaso II -hanke on seitsemän kaakkoissuomalaisen kunnan yhteinen *sosiaalitoimen tietoteknologian kehittämishanke*, joka on myös valtakunnallisen sosiaalialan tietoteknologia – hankkeen aluehanke. Kaaso II-hanke on jatkanut uudistamistyötä, joka on jatkoa hankkeen ensimmäisen vaiheen hyvin alkaneelle yhteistyölle ja kehittämiselle eli tavoitteena on ollut lisätä seudullista ja alueellista yhteneväisyyttä kehittämällä tietojärjestelmiä, työkäytäntöjä sekä dokumentointia yhdessä. Toisen vaiheen päätavoite oli saada Kaakkois-Suomen alueelta vertailukelpoista tietoa sekä sosiaalipalveluista että hyvinvoinnin tilasta. Lisäksi hankkeen toisessa vaiheessa jatkettiin henkilöstön tietoteknisen osaamisen lisäämistä, tietoteknologian kehittämisen rakenteiden luomista sekä alan seudullisen tietotarpeen määrittelyä.

Tässä raportissa on yhdistetty sekä hankkeen loppu- että arviointiraportti. Loppuraportti kuvaa hankkeen taustaa, organisoitumista, ulkoisien verkostojen toimintaa sekä itse kehittämistä Kaason toisessa vaiheessa. Arviointiosion tavoitteena on tuoda esille Kaaso II-hankkeen tuotosten antama lisäarvo sekä kuntien tarpeet tietoteknologian kehittämisen alueella. Lisäksi tuodaan esille ne seikat, jotka ovat edistäneet tai olleet esteenä toimintaryhmien työskentelyssä. Tärkeää on, että arviointi avaa näkökulmia tietoteknologian jatkokehittämiseen Kaakkois-Suomen alueella sekä antaa suuntauksia keskeisimmille jatkokehittämiskohteille. Vaikuttavuuden osalta arvioidaan hanketyöskentelyyn osallistuneiden alan tietohallintoon liittyvää osaamista. Onko heidän tietämyksensä alan tietohallinnosta lisääntynyt Kaaso II- hankkeen aikana? Lopuksi tarkastellaan tietoteknologian kehittämvisioita sosiaalialalla. Arviointiaineisto kerättiin ohjausryhmän sekä projektiryhmien jäseniltä sähköisellä kyselyllä toukokuussa 2009.

Hankkeen organisaatio on toiminut hyvin suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Tavoitteet olivat selkeämmät kuin ensimmäisen vaiheen alussa. Hankkeen ryhmien toimintaan ollaan yleisesti ottaen tyytyväisiä. On edetty hankkeen tavoitteiden suuntaisesti ja päästy käytännön toteutuksiin. Työryhmien työskentelyä ovat haitanneet pitkät välimatkat, ajan puute sekä päällekkäisyys.

Keskeisiä tietoteknologisia kehittämiskohteita voisivat jatkossa olla 1. *henkilöstön informaatio - ja tietoteknologian kehittäminen sekä osaamisen lisäämisen jatkaminen*, 2. *sähköisten palveluiden alueellinen jatkokehittäminen* sekä 3. *tilastoinnin ja raportoinnin kehittäminen alueellisesti yhteneväiseksi*.

SISÄLLYSLUETTELO

1	TIIVISTELMÄ.....	1
2	JOHDANTO.....	4
3	KAASO-HANKKEEN TAUSTAA	5
3.1	Esiselvitys.....	5
3.2	Kaaso I-hanke.....	5
3.3	Kaaso II -hanke.....	6
4	HANKKEEN ORGANISAATIO	7
5	HANKKEEN ULKOISET VERKOSTOT	10
6	KEHITTÄMINEN KAASO II-HANKKEESSA.....	12
6.1	Kaaso II hankkeen seminaarit.....	12
6.2	Muu hankkeen aikainen toiminta.....	12
6.3	Hankkeen aikana syntyneet tuotokset.....	13
7	HANKKEEN ARVIOINNIN TOTEUTUS	15
7.1	Hankkeen päätavoitteiden mukaiset teoriat ja logiikat	15
7.2	Arvioinnin kohteeksi valitut prosessit ja vaikutukset	20
7.3	Arviointiaineisto ja menetelmät	21
8	TIETOTEKNINEN OSAAMINEN JA INFORMAATIOTEKNOLOGIAN HYÖTYKÄYTÖN KEHITTYMINEN	22
8.1	Henkilöstön osaamisen lisääminen	22
8.2	Oppimisympäristö Moodlen käyttö ja kehittäminen sekä vertaisohjaajamalli	23
9	VARHAISKASVTUKSEN SEUDULLINEN TIETO-JA VIESTINTÄTEKNIKKASTRATEGIA ...	25
10	AIKUISTEN SOSIAALIPALVELUIDEN TYÖPROSESSIEN MALLINTAMINEN JA YHTENÄISTÄMINEN	26
11	AIKUISTEN SOSIAALIPALVELUIDEN DOKUMENTOINNIN KEHITTÄMINEN JA TOIMIMINEN VALTAKUNNALLISTEN DOKUMENTAATIOMÄÄRITYSTEN PILOTTINA	27
11.1	Pilotoinnin aikainen arviointikeskustelu	27
11.2	Pilotointi osana arviointikyselyä	27
12	TIETOTEKNOLOGIAN JATKUVAN KEHITTÄMISRAKENTEIDEN LUOMINEN.....	28
12.1	Hankkeen toimintaryhmien työskentely	28
13	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	30
LIITTEET		

TAULUKKO- JA KUVALUETTELO

TAULUKKO 1. OHJAUSRYHMÄN RAKENNE	7
TAULUKKO 2. SOSIAALITOIMEN PROJEKTIRYHMÄN RAKENNE	8
TAULUKKO 3. VARHAISKASVATUKSEN TIETOTEKNIKKATIIMIN RAKENNE.....	8
TAULUKKO 4. ARVIOINTIKYSELYN TULOS HANKKEEN TOIMINTARYHMIEN TYÖSKENTELYSTÄ	28
KUVA 1. KAASO II HANKKEEN ORGANISAATIO (VÄLIRAPORTISTA)	9
KUVA 2. TIKESOS-HANKKEEN ORGANISAATIOKAAVIO (HTTP://WWW.SOSIAALIPORTTI.FI/FI- FI/TIKESOS/TIKESOSHANKE/ORGANISTAATIO/)	11
KUVA 3. KAASO II HANKKEEN TAVOITTEET JA TOTEUTUMAT	14
KUVA 4 KAASO II TAVOITE: TIETOTEKNISEN OSAAMISEN JA INFORMAATIOTEKNOLOGIAN HYÖTYKÄYTÖN LISÄÄMINEN	16
KUVA 5. KAASO II TAVOITE: VARHAISKASVATUKSEN SEUDULLINEN TIETO- JA VIESTINTÄTEKNIKKASTRATEGIA	17
KUVA 6. KAASO II TAVOITE: AIKUISTEN SOSIAALIPALVELUIHIN LIITTYVIEN TYÖPROSESSIEN MALLINTAMINEN JA YHTENEVÄISTÄMINEN SEUDULLISESTI JA ALUEELLISESTI.....	18
KUVA 7. KAASO II TAVOITE: AIKUISTEN SOSIAALIPALVELUIDEN DOKUMENTOINNIN KEHITTÄMINEN JA TOIMIMINEN AIKUISTEN SOS. PALVELUIDEN DOKUMENTAATIOMÄÄRITYSTEN VALTAKUNNALLISENA PILOTTINA	19

2 JOHDANTO

Kaakkois-Suomen sosiaalitoimen tietoteknologian kehittämishankkeen toisessa vaiheessa eli Kaaso II olivat mukana Imatra, Joutseno, Lappeenranta, Kouvola, Kuusankoski, Kotka ja Pyhtää. Kotka jatkoi hankkeen hallinnoijana. Kaaso II-hanketta toteutettiin ajalla huhtikuu 2007 – syyskuu 2009. Hankkeen kokonaistavoitteena oli tietoteknologian hyötykäytön ja tietoteknisen osaamisen lisääminen sosiaalihuollossa ja varhaiskasvatuksessa sekä dokumentoinnin kehittäminen sosiaalihuollossa.

Tämän loppuraportti osuuden tarkoitus on esitellä Kaaso hankkeiden tavoitteita keskittyen toiseen vaiheeseen. Raportti alkaa hankkeen taustojen esittelyllä. Seuraavaksi kuvataan toisen vaiheen organisaation rakennetta ja hankkeessa toimineita yhteistyötahoja. Viimeiseksi esitellään Kaaso hankkeen kehittämistoimintaa tavoitteiden ja toteutumien valossa. Raportin painopiste on arvioinnissa.

Tämän arviointiosuuden näkökulmana ovat sekä prosessit että vaikutukset. Vaikutusten näkökulmasta arvioidaan henkilöstön tietoteknisen osaamisen lisääntymistä Kaaso-hankkeen aikana. Prosessin näkökulmasta arvioidaan puolestaan Kaaso-hankkeen organisaatorakenteen toimivuutta sekä ohjaus-, projektiryhmien työskentelyä. Näiden kahden lisäksi tarkastellaan, miten hankkeen työskentelyyn osallistuneet näkevät alueellisen tietoteknologian kehittämisen, kun Kaaso hanke loppuu. Mitkä ovat heidän mielestään oleellisia tietoteknisiä kehittämiskohteita niin sosiaalihuollossa kuin varhaiskasvatuksessa? Raportin tarkoituksena on arvioida hankkeen toisen vaiheen toimintoja sekä luoda visioita kehittämistoiminnalle hankkeen jälkeen. Arvioinnin tuloksia tullaan käyttämään hyödyksi, kun laaditaan jatkohanketta tietoteknologian alueelliselle jatkokehittämiselle.

3 KAASO-HANKKEEN TAUSTAA

Kaaso-hanke on jakautunut kolmeen erivaiheeseen: esiselvitys, Kaaso I- ja Kaaso II- hankkeet. Hankkeen tuotokset on koottu hankkeen omille kotisivuille <http://www.socom.fi/kaaso>, jotta ne olisivat saatavilla myös hankeajan päätyttyä. Hankkeen raportit löytyvät myös osoitteesta http://www.socom.fi/paattyneet_hankkeet.html. Seuraavaksi esitellään jokainen vaihe pääpiirteissään toteutuksen näkökulmasta.

3.1 Esiselvitys

Sosiaalitoimen tietoteknologiaratkaisut todettiin Kaakkois-Suomessa hajanaisiksi sekä tietoteknologian hyödyntäminen työssä hyvin eritasoiseksi. Tämän seurauksena Kaakkois-Suomen kunnat käynnistivät sosiaalitoimen yhteisen tietoteknologiahankkeen vuonna 2003. Esiselvityksen seurauksena, joka valmistui P. Ojasen & L. Vuorio yhteistyönä vuonna 2004, luotiin yhteinen näkemys tietoteknologian kehittämisen visioista. Tämän lisäksi esiselvitykseen koottiin käyttäjäläheistä tietoa kehittämistarpeista sosiaalitoimessa ja päivähoitossa. Esiselvitys päättyi syksyllä 2004 ja tällöin tietoteknologian kehittämistyö jakaantui kahteen toimintalinjaan, joita olivat hanke- ja hankintayhteistyö (Kontio. 2007).

3.2 Kaaso I-hanke

Kaaso-hanke on ollut seitsemän kaakkoissuomalaisen kunnan yhteinen sosiaalitoimen tietoteknologian kehittämishanke, joka oli myös valtakunnallisen sosiaalialan tietoteknologia – hankkeen aluehanke. Kaakkois-Suomen kunnista mukana olivat Imatra, Joutseno, Lappeenranta, Kouvola, Kuusankoski, Kotka sekä Pyhtää. Hankkeen hallinnoijana toimi Kotkan kaupunki. Kaaso I -hanketta toteutettiin ajanjaksolla heinäkuu 2005 – maaliskuu 2007. Ensimmäisessä vaiheessa keskityttiin parantamaan sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen tietoteknologian hyödyntämistä. Lisäksi henkilöstön tietoteknistä osaamista lisättiin koulutuksien avulla, luotiin tietoteknologian kehittämISRakenteita sekä määriteltiin alan seudullisia ja alueellisia tietotarpeita. (Kontio. 2007a). Tarkeempia tietoja Kaaso I – hankkeesta voi lukea hankkeen loppuraportista osoitteesta <http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset>

Hankkeen I -vaiheen tavoitteita olivat:

- Sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoteknisen osaamisen kartoitus sekä opetussuunnitelmien laadinta
- Tietoteknisen osaamisen lisääminen

- Sosiaalityön ja varhaiskasvatuksen työprosessien mallintaminen ja yhdenmukaistaminen
- Sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen tilastoinnin ja dokumentoinnin kehittäminen ja yhdenmukaistaminen
- Yhteistyörakenteen luominen alueen sosiaali- ja terveydenhuollossa tapahtuvalle tietoteknologian kehittämiselle

3.3 Kaaso II -hanke

Kaaso-hankkeen toisen vaiheen tavoitteena oli *lisätä seudullista yhteneväisyyttä kehittämällä yhdessä tietojärjestelmiä, työkäytäntöjä sekä dokumentointia*. Yksi kehittämisen tavoite oli saada vertailukelpoista tietoa sosiaalipalveluista ja hyvinvoinnin tilasta alueella. Tämä osa-alue on niin laaja, että hanke keskittyi aikuisten sosiaalipalvelujen työprosessien ja dokumentoinnin kehittämiseen sekä yhtenäistämiseen yhteistyössä valtakunnallisen Sosiaalialan tietoteknologia -hankkeen kanssa ja toimien aikuissosiaalityön valtakunnallisena dokumentaatiomääritysten pilottina. Hankkeen aikana pilotoitiin ja saatiin hankealueelle yhteneväinen toimeentulotukilomakkeisto. Toisena pilotoinnin kohteena oli kuntouttavan sosiaalityön ja työhön kuntoutuksen osa-alue. Tämä vaihe ei toteutunut, koska valtakunnallisella tasolla ko. asiaan liittyvät määräykset olivat myöhässä ja hankkeen aika ei riittänyt enää uuden pilotoinnin käynnistämiseen. Tärkeä kehittämiskohde oli myös sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoteknisen osaamisen ja informaatioteknologian hyötykäytön lisääminen kouluttamalla työyksiköihin vertaisohjaajia ja kehittämällä itseopiskelumateriaalia. Informaatioteknologian hyötykäytön ja osaamisen lisäämistä käsiteltiin myös varhaiskasvatuksen alueellisessa tieto- ja viestintätekniikkastrategiassa, joka laadittiin hankkeen toimesta.

4 HANKKEEN ORGANISAATIO

Kaason toisen vaiheen organisaatorakenne poikkeaa hieman aiemmasta. Organisaatio rakentuu seuraavasti: Ohjausryhmä, kaksi projektiryhmää, joista toinen kulkee tietotekniikkatiimin nimellä, kaksi asiakastietojärjestelmän (Effic) pääkäyttäjistä koostuvaa ryhmää sekä yksi työryhmä. Ohjausryhmään kuuluvat edelleen jokaisen hankkeessa mukana olevan kunnan sekä Socomin edustajat. Ohjausryhmän tehtävänä on ollut toimia hankkeen etenemisen ohjaajana, asetettujen tavoitteiden valvojana sekä aikataulutuksen ja hankkeen kustannuksien seuraajana. Lisäksi ohjausryhmä toimi kehittämissuunnittelijoiden ja projektiryhmien tuotosten hyväksyjänä sekä ohjeisti tehtäviä laatimalla hankkeeseen liittyviä linjauksia sekä huolehti hankkeen edistämisestä omissa organisaatioissaan ja sidosryhmissään. Työryhmät kokoontuivat seuraavasti:

- ohjausryhmä, kokoontumisia 11 krt
- projektiryhmä sosiaalitoimi, kokoontumisia 8 krt
- tietotekniikkatiimi, varhaiskasvatus, kokoontumisia 7 krt

OHJAUSRYHMÄN VARSINAISET JÄSENET			
Liakka	Anna	Sosiaalityönjohtaja	Puheenjohtaja, Kotka
Rikberg	Maija	Päivähoidon johtaja	Kotka
Grönvall	Marja-Liisa	Sosiaalijohtaja	Kotka
Hiekkala	Hannu	Palvelupäällikkö, sos. kuntoutus	Kouvola
Korppi	Liisa	Palvelujohtaja, lapsiperhepalvelut	Kouvola (ent. Kuusankoski)
Kirmanen	Tiina	Sosiaalipalvelujohtaja	Imatra
Ojanen	Pirjo	Kehittämissuunnittelija	Imatra
Hakoma	Riitta	Johtava sos.työntekijä, lastensuojelu	Lappeenranta (ent. Joutseno)
Kosonen	Marja	Sosiaalipalvelujen johtaja	Lappeenranta
Hirvonen	Heikki	Aikuissosiaalityön päällikkö	Lappeenranta
Virkki	Päivi	Varhaiskasvatusjohtaja	Lappeenranta
Franssila	Terttu	Sosiaali- ja terveysjohtaja	Pyhtää
Myllärinen	Tarja	Toimitusjohtaja	Socom

Taulukko 1. Ohjausryhmän rakenne

PROJEKTIRYHMÄN VARSINAISET JÄSENET, SOSIAALITOIMI			
Sokuri	Asta	Sosiaalityöntekijä	Imatra
Hakoma	Riitta	Johtava sos.työntekijä, lastensuojelu	Lappeenranta (ent. Joutseno)
Liakka	Anna	Sosiaalityönjohtaja	Kotka
Hiekkala	Hannu	Palvelupäällikkö, sos.kuntoutus	Kouvola
Korppi	Liisa	Palvelujohtaja, lapsiperhepalvelut	Kouvola (ent. Kuusankoski)
Hirvonen	Heikki	Aikuissosiaalityön päällikkö	Puheenjohtaja, Lappeenranta
Tiitta	Päivi	Sosiaalityöntekijä	Pyhtää

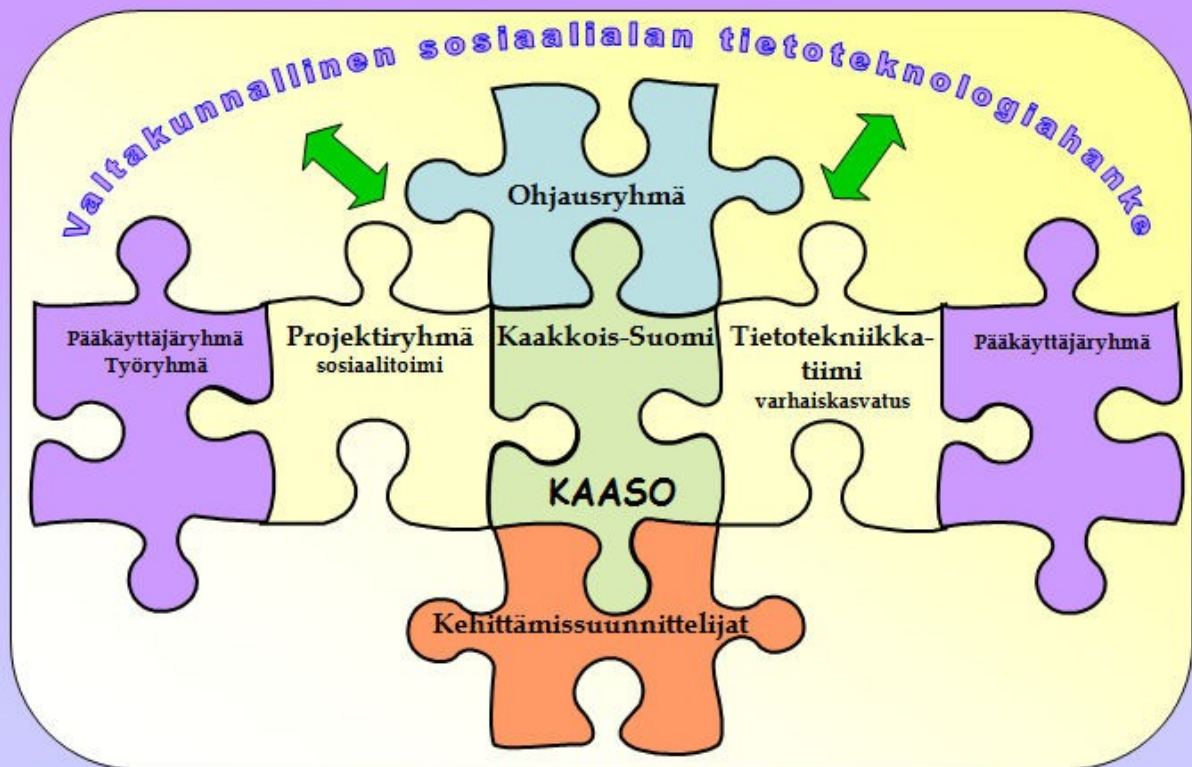
Taulukko 2. Sosiaalitoimen projektiryhmän rakenne

TIETOTEKNIKKATIIMIN VARSINAISET JÄSENET, VARHAISKASVATUS			
Lippojoiki	Jaana	Päiväkodinjohtaja	Imatra
Kippo	Marjo	Päiväkodinjohtaja	Lappeenranta (ent. Joutseno)
Rikberg	Maija	Päivähoidon johtaja	Puheenjohtaja, Kotka
Kuusisto	Helena	Varhaiskasvatuspäällikkö	Kouvola (ent. Kuusankoski)
Virkki	Päivi	Varhaiskasvatusjohtaja	Lappeenranta
Cande	Marika	Koulukuraattori	Pyhtää
Auranen	Johanna	Kehittämispäällikkö	Varhaiskasvatuksen kehittämisyksikkö Ruori, Socom

Taulukko 3. Varhaiskasvatuksen tietotekniikkatiimin rakenne

Hankkeella oli myös työryhmiä. Sosiaalitoimella oli kaksi ryhmää, työ- ja pääkäyttäjärhytät sekä varhaiskasvatuksella pääkäyttäjärhytät. Näiden lisäksi hankkeessa toimi yksi kokoaikainen kehittämissuunnittelija sekä toinen kehittämissuunnittelija syyskuu 2007-elokuu 2008 välisen ajan. Heidän vastuullaan oli hankkeen koordinointi ja tavoitteiden toteutuminen sekä yhteistyö valtakunnallisen sosiaalialan tietoteknologiahankkeen kanssa. Pilotoinnista, joka aikataulutettiin marraskuusta 2007- kesäkuun 2008 loppuun, vastasi toinen kehittämissuunnittelija ja samalla hän teki tiivistä yhteistyötä sekä Tieto Oyj:n (ent. TietoEnator) että Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n (ent. Stakes) kanssa. Toinen kehittämissuunnittelijoista toimi atk-kouluttajana keväällä 2008, jolloin koulutettiin varhaiskasvatuksen henkilöstöä.

Kaaso II -hankkeen organisaatio



KUVA 1. Kaaso II hankkeen organisaatio (Kontio T. & Siren T. 2008.)

5 HANKKEEN ULKOISET VERKOSTOT

Hankkeen kanssa toimi useita ulkoisia verkostoja. Ulkoisten verkostojen tehtävänä on ollut tukea, kehittää ja ohjata hankkeen tavoitteiden toteutumista ja toimintaa. Alla on lueteltu joitakin ulkoisia verkostoja.

THL (ent. Stakes)

Tietoteknologiahankkeiden verkostotapaamisia järjestettiin hankkeen toisella kaudella neljä. Lisäksi kehittämissuunnittelija Tuula Kontio osallistui keväällä 2009 THL:n järjestämään. Hyvät käytännöt (hk) tutorkoulutukseen. Kontio toimii THL:n tuutorina ja on hankeaikana osallistunut yhteen THL:n järjestämään työpajaan.

STM

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) toimi hankkeen ensimmäisen ja toisen vaiheen rahoittajana 75 %:n osuudella. Hankkeen kustannuksista 25 % saatiin kuntarahoituksena.

Tieto Oy (ent. Tieto Enator Oy)

Kaaso hankekunnat ottivat yhteisen asiakastietojärjestelmän, Effican, käyttöön. Effican ohjelmistotoimittaja oli Tieto Oy. Kaaso kunnista valittiin edustus Tieto Oy:n järjestämiin asiantuntijaryhmiin sekä Advisor Board toimintaan. Hankkeen kehittämissuunnittelija Tuula Kontio sekä ohjausryhmän puheenjohtaja Anna Liakka toimivat Advisor Boardissa Kaakkois-Suomen edustajina hanke aikana. Hankkeen jälkeiseen toimintaan nimettiin uudet edustajat ja he ovat järjestelmäasiantuntija Mikko Vanttinen Kotkasta sekä tietohallintojohtaja Toni Suihko Eksotesta (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus).

Sosiaalialan tietoteknologiahanke (Tikesos)

Sosiaalialan tietoteknologiahanke tukee sosiaalialan omista tarpeista lähtevää tietoteknologian kehittämistä. Hankkeella vahvistetaan sosiaalihuollon yhtenäistä tietopohjaa sekä luodaan alalle tietotekniikkaa hyödyntäviä palvelutapoja ja toimintarakenteita. Hankkeen painopiste on asiakastietojärjestelmien toimivuuden kehittämisessä sosiaalialan tietotarpeita vastaaviksi ja teknisesti yhteensopiviksi. Lisäksi kehittämistarpeita esiintyy myös ammattilaisten tiedonhallinnassa ja it-osaamisessa, sähköisessä asioinnissa sekä niin sanottujen mobiilien työvälineiden käyttökelpoisuudessa ja hyödynnettävyydessä. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/tikesos/tikesoshanke/>

Sosiaalialan tietoteknologiahanke on laatinut käsite-, sisältö-, rakenne- sekä teknisiä- ja toiminnallisia määräyksiä sosiaalialalle ja luonnosvaiheessa niitä on saanut kommentoida. Kaaso-hankkeen kehittämissuunnittelija on toiminut kaakkoissuomalaisen sosiaalialan ammattilaisten kommenttien kokoajana.



Kuva 2. Tikesos-hankkeen organisaatiokaavio (sosiaalialan tietoteknologia hanke)

Opiskelija- ja oppilaitosyhteistyö

Hankkeessa toimi syksyllä 2008 Saimaan ammattikorkeakoulun sosionomi opiskelija Kirsti Kulhorranta tietoteknisten osaamiskartoitustulosten yhteenvedossa. Lisäksi hankkeen erilaisia pienimuotoisia tehtäviä on ollut suorittamassa kaupallisten aineiden opiskelijat AMK:sta että ammattikoulu opiskelijat.

Hankkeen aikainen muu yhteistyö

Kaason toisen vaiheen alussa tehtiin yhteistyötä aikuissosiaalityön Areenat hankkeen kanssa. Lisäksi Kaason organisaatiossa toimiva tietotekniikkatiimi oli yhteinen Varhaiskasvatuksen kehittämisyksikkö Ruorin kanssa. Yhteistyössä Ruorin ja tietotekniikkatiimin kanssa laadittiin mm. seudullinen *varhaiskasvatuksen tieto- ja viestintätekniikkastrategia*. Hankkeessa pyrittiin edelleen siihen, että tietoteknologian kehittämisestä tulisi osa myös työn sisällöllistä kehittämistä.

6 KEHITTÄMINEN KAASO II-HANKKEESSA

Kehittämistoiminta Kaaso hankkeessa toteutui vuosina 2005–2009. Hankkeen toinen vaihe ajoittui ajalle 1.4.2007–30.9.2009. Di Tuula Kontio toimi koko Kaaso ajan hankkeen kehittämissuunnittelijana. Ensimmäisen vaiheen tavoitteet olivat laajahkoja ja siten ensimmäinen vaihe loi hyvät lähtökohdat kehittämisen jatkamiselle. Hankkeen toisessa vaiheessa toimi myös osan aikaa (1.9.2007–31.8.2008) toinen kehittämissuunnittelija sosionomi (Amk) Tuula Sirén, joka vastasi työprosessien kehittämisestä sekä pilotointiosuudesta.

Hankkeen toisessa vaiheessa jatkettiin verkostoyhteistyötä Socomin muiden hankkeiden sekä valtakunnallisten toimijoiden kanssa. Alussa tehtiin yhteistyötä aikuissosiaalityön Areenat hankkeen kanssa, jonka laatimia työprosesseja mallinnettiin eteenpäin asiakastietojärjestelmän näkökulmasta. Kaaso II- hankkeen tietotekniikkatiimi yhteistyössä Varhaiskasvatuksen kehittämisyksikkö Ruorin kanssa oli mukana mm. *”seudullisen varhaiskasvatuksen tieto- ja viestintätekniikkastrategian”* laadintatyössä. Ruori toimii sisällön asiantuntijana ja Kaason kehittämissuunnittelija laati strategian antaen sille tietoteknisen näkökulman.

6.1 Kaaso II hankkeen seminaarit

Hankkeen toinen vaihe piti yhdistetyn Kaaso II hankkeen aloitus- ja käyttöönottoprojektin lopetusseminaarin marraskuussa 2007. Seminaarissa esiteltiin Kaaso II-hankkeen tavoitteita. Seminaarissa pidettiin myös paneelikeskustelu, johon olivat osallistuneet Tieto Oy:n käyttöönottoprojektin projektipäälliköt sekä sosiaalitoimesta että varhaiskasvatuksesta. Ulkopuolisena luennoitsijana oli VTM Maria Tapola-Haapala aiheenaan *”Dokumentointi asiakaslähtöisyyden ja asiakkaan oikeuksien näkökulmasta”*.

Kaaso II hanke piti myös lopetusseminaarin toukokuussa 2009. Seminaarissa esiteltiin Kaaso II-hankkeen tuotoksia. Vierailevina esiintyjinä olivat Heli Sahala, (koko Tikesos hankkeen projektipäällikkö), joka esitteli sosiaalialan tietoteknologian hankkeen (valtakunnallinen hanke) nykytilaa sekä Antero Lehmuskoski (projektipäällikkö, Tikesos, tietoarkkitehtuuri) esitteli rakenteista tietoa.

6.2 Muu hankkeen aikainen toiminta

Hanke on osallistunut THL:n ”hyvät käytännöt” toimintaan. Lokakuussa 2008 kehittämissuunnittelija osallistui Hyvä käytäntö tuutorikoulutukseen. Koulutuksen kohderyhmänä olivat sekä Stakesin

(nyk. THL) oppimisverkostojen omat tuutorit että talon ulkopuoliset, oppimisverkostojen itse nimeämät hyvä käytäntö -tuutorit. Koulutuksen tavoitteena oli perehdyttää koulutettavat hyvä käytäntö -tuutorin tehtäviin. THL järjestää pari kertaa vuodessa hyvä käytäntö työpajoja, joissa ko. tuutorit käyvät yhdessä läpi ehdotettuja hyviä käytäntöjä. Kaaso hankkeen aikana syntyivät *Sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten tieto- ja viestintätaitojen koulutusmoduulit*, joita on saatettu HK-verkoston sivustolle valtakunnalliseen levitykseen.

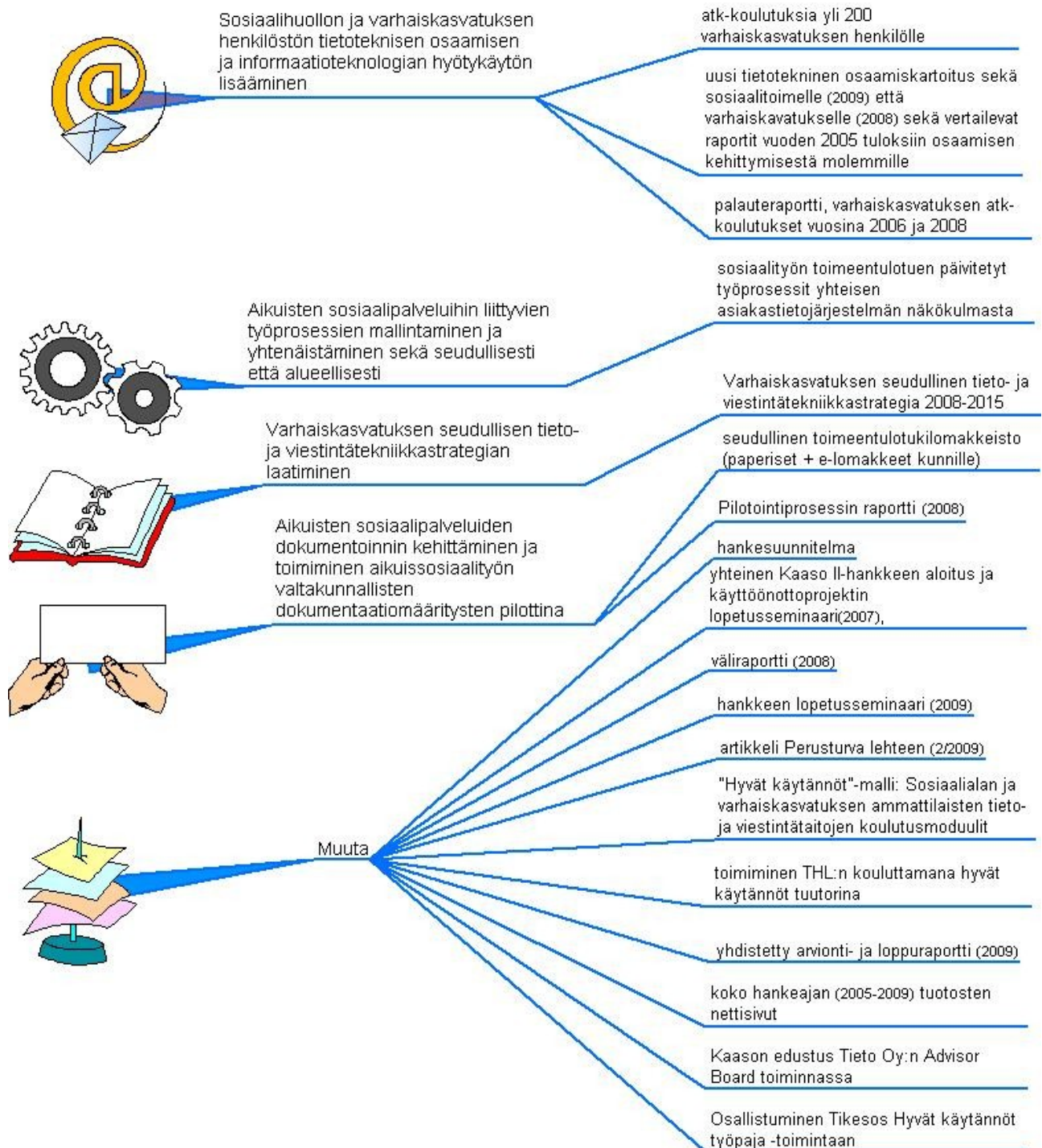
6.3 Hankkeen aikana syntyneet tuotokset

Hankkeen toinen vaihe oli jatkoa ensimmäisen vaiheen hyvin alkaneelle yhteistyölle ja kehittämislle. Toisen vaiheen päätavoite oli lisätä seudullista ja alueellista yhteneväisyyttä kehittämällä tietojärjestelmiä, työkäytäntöjä sekä dokumentointia yhdessä. Hanke kunnat ovat kokeneet tärkeäksi kehittää vertailukelpoisen tiedon saantia sekä sosiaalipalveluista että hyvinvoinnintilasta. Hanke keskittyi myös aikuissosiaalityön työprosessien ja dokumentoinnin kehittämiseen sekä yhtenäistämiseen tekemällä yhteistyötä valtakunnallisen Sosiaalialan tietoteknologia -hankkeen kanssa. Kokonaistavoitteena oli myös hankkeen toisessa vaiheessa alan henkilöstön tietoteknologisen hyötykäytön lisääminen mm. atk-koulutuksien kautta. Kaason hankkeen toisen vaiheen tarkennetut tavoitteet olivat:

1. *Sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoteknisen osaamisen ja informaatioteknologian hyötykäytön lisääminen vertaisohjaajamallin ja itseopiskelumateriaalien avulla*
2. *Varhaiskasvatuksen seudullisen tieto- ja viestintätekniikkastrategian laatiminen*
3. *Aikuisten sosiaalipalveluihin liittyvien työprosessien mallintaminen ja yhtenäistäminen seudullisesti ja alueellisesti*
4. *Aikuisten sosiaalipalveluiden dokumentoinnin kehittäminen ja toimiminen aikuissosiaalityön valtakunnallisten dokumentaatiomääritysten pilottina*

Seuraavassa kuvassa 3 on kuvattu hankkeen toiselle vaiheelle asetettuja tavoitteita sekä miten ne tavoitteet on saavutettu.

Kaaso II hankkeen tavoitteet ja toteutumat



Kuva 3. Kaaso II hankkeen tavoitteet ja toteutumat

7 HANKKEEN ARVIOINNIN TOTEUTUS

Kaason ensimmäisessä vaiheessa arvioitiin hankkeen organisaation ja työryhmien työskentelyn toimivuutta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Lisäksi arvioitiin tavoitteiden tarkentumisprosessia ja Kaaso I -hankkeen toteuttamisen aikana esiin nousseita jatkohankkeen kannalta tärkeitä seikkoja. Arviointi toteutettiin hanketyöskentelyyn osallistuneiden näkökulmasta.

Kaaso II -hanketta toteutetaan syyskuun 2009 loppuun. Hanke ei enää jatku Kaasona, mutta kunnissa on noussut esiin tarve jatkaa alueellista tietoteknologian kehittämistyötä mm. henkilöstön osaamisen, sähköisen asioinnin sekä raportoinnin kehittämisenä. Tästä johtuen arvioinnin tulee tukea mm. tulevien hankesuunnitelmien laadintaprosessia.

Kaaso II -hankkeen arvioinnin tavoitteena on tuoda esille Kaaso hankkeen tuotosten antama lisäarvo sekä tuoda esille kuntien tarpeet tietoteknologian kehittämisen alueella. Lisäksi arvioinnin tarkoitus on tuoda esille ne seikat, jotka ovat edistäneet tai estäneet toimintaryhmien työskentelyä etenemistä. Tärkeää on, että arviointi avaa näkökulmia tietoteknologian jatkokehittämiseen Kaakkois-Suomen alueella sekä antaa suuntauksia keskeisimmille tulevaisuuden kehittämiskohteille.

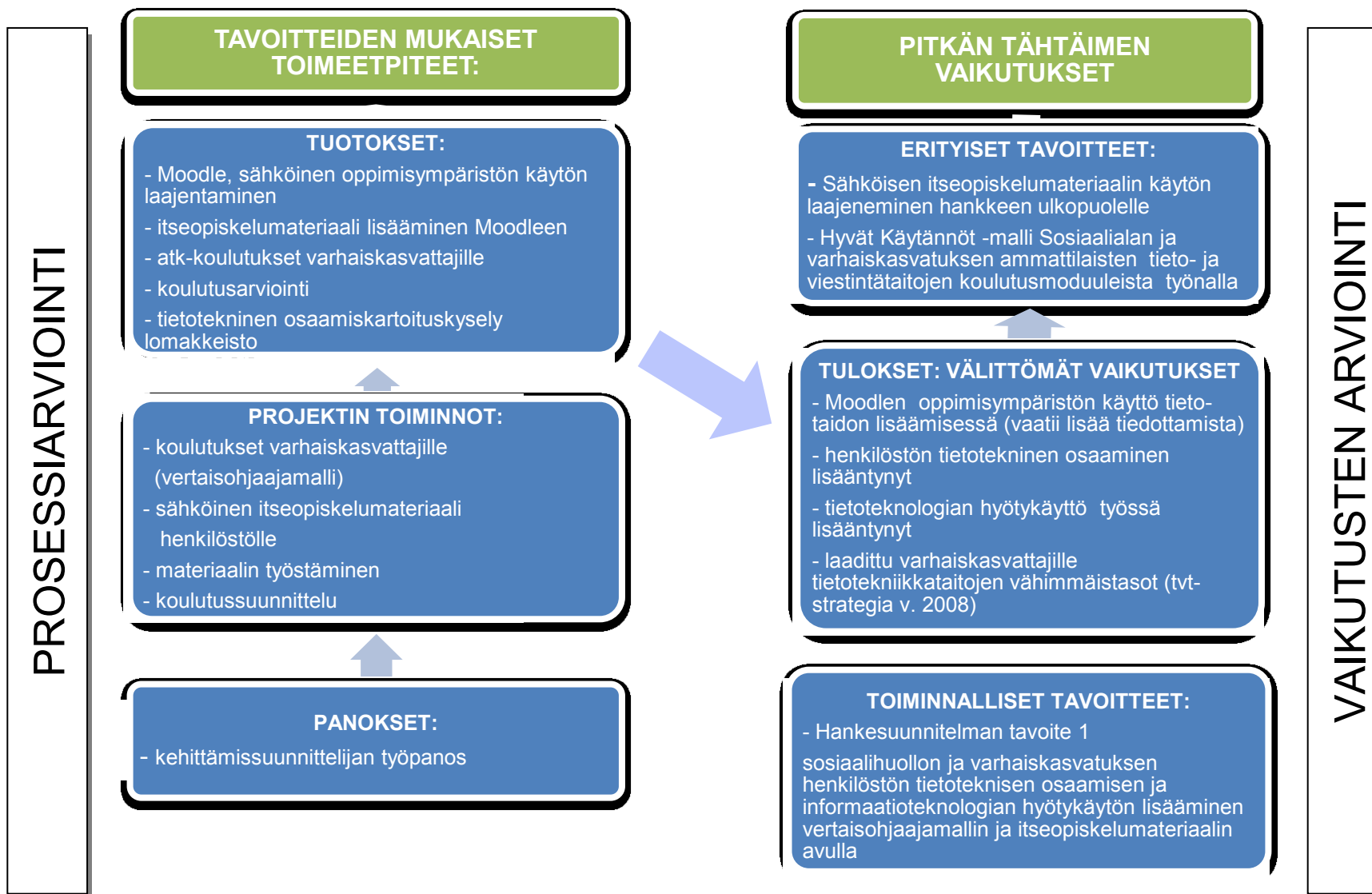
Hankkeen arviointi jakautuu hankkeen tavoitteiden toteutumiseen ja vaikutuksiin. Onko tavoitteet saavutettu, miten seudullisuus sekä yhteneväisyys näkyvät sekä mitä hyötyä hankkeesta on ollut hankekunnille. Arviointityö aloitettiin kehittämissuunnittelijan ja asiantuntija Arja Hakaliston yhteistyöllä.

7.1 Hankkeen päätavoitteiden mukaiset teoriat ja logiikat

Arvioinnissa käsitellään hankkeen neljää päätavoitetta (Kontio.2009 c)

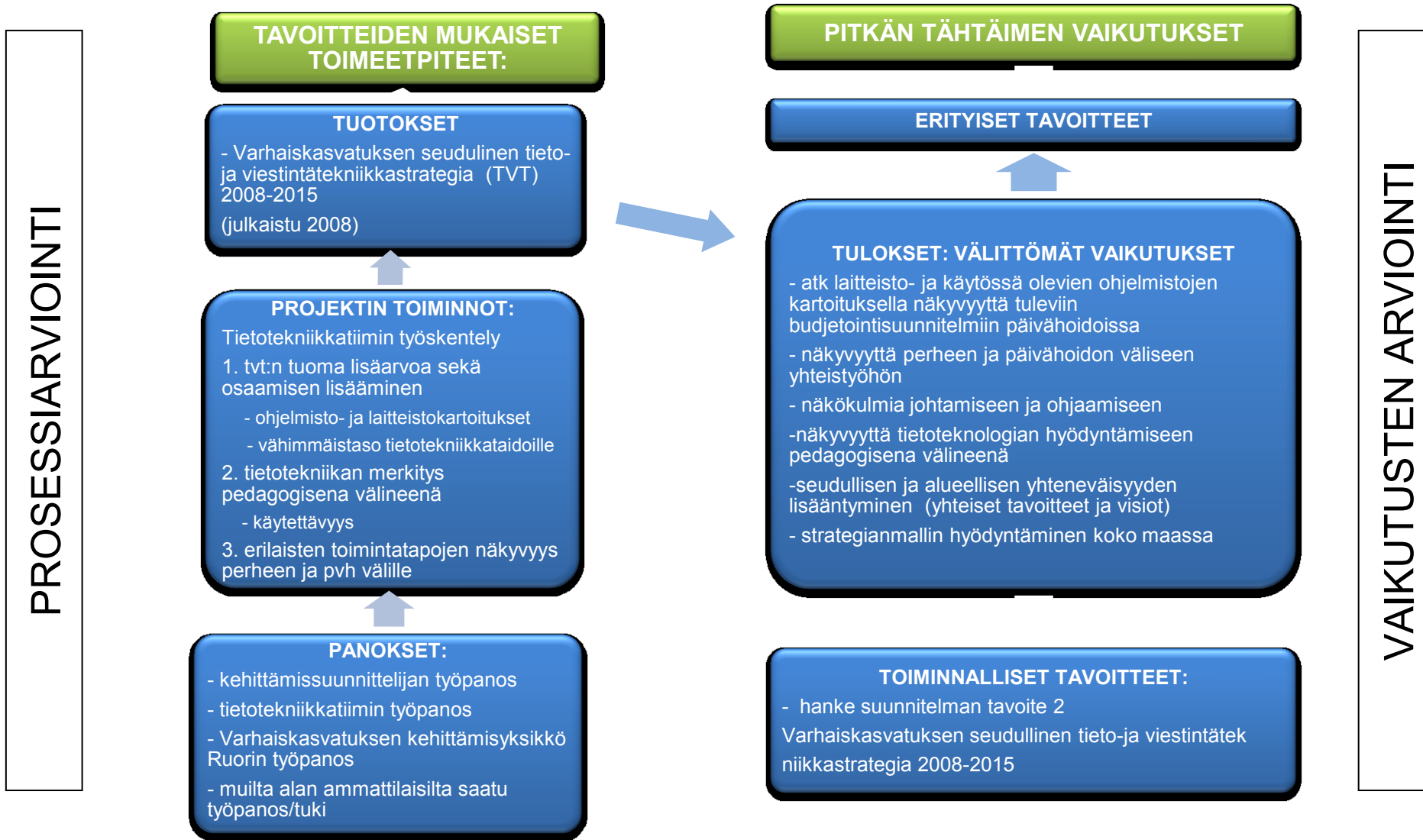
- tietoteknistä osaamista ja informaatioteknologian hyötykäytön kehittymistä
- seudullista varhaiskasvatuksen tieto- ja viestintäteknikkastrategiaa
- työprosessien mallintamista
- dokumentoinnin kehittämistä sekä pilotointiprosessia

Seuraavissa kuvioissa esitetään päätavoitteiden mukaiset interventiologiikkakaaviot.



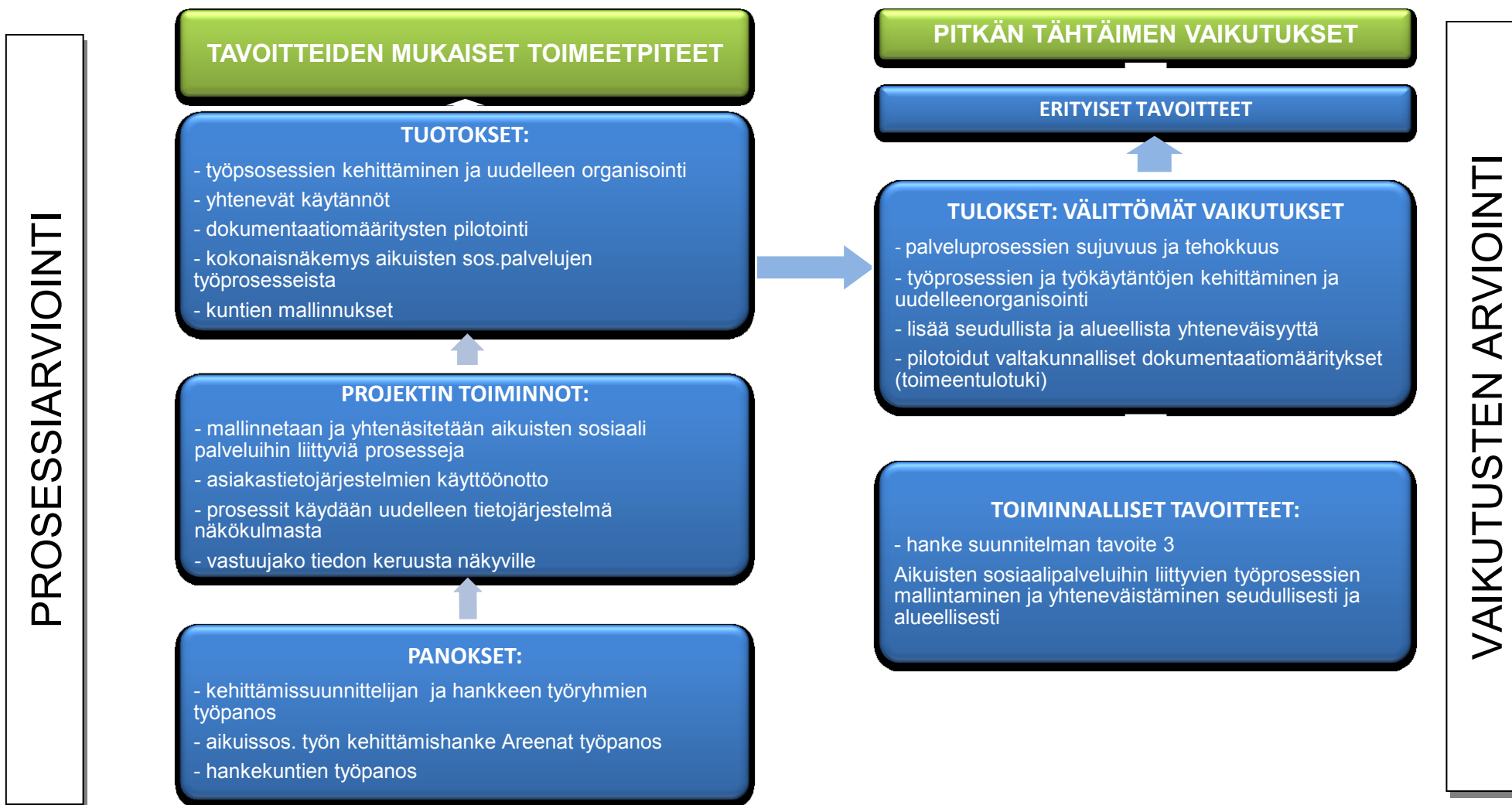
Kuva 4 Kaaso II tavoite: tietoteknisen osaamisen ja informaatioteknologian hyötykäytön lisääminen

Ohjelmien/projektien interventioogiikka malli (2001,7). Mukailut Arja Hakalisto



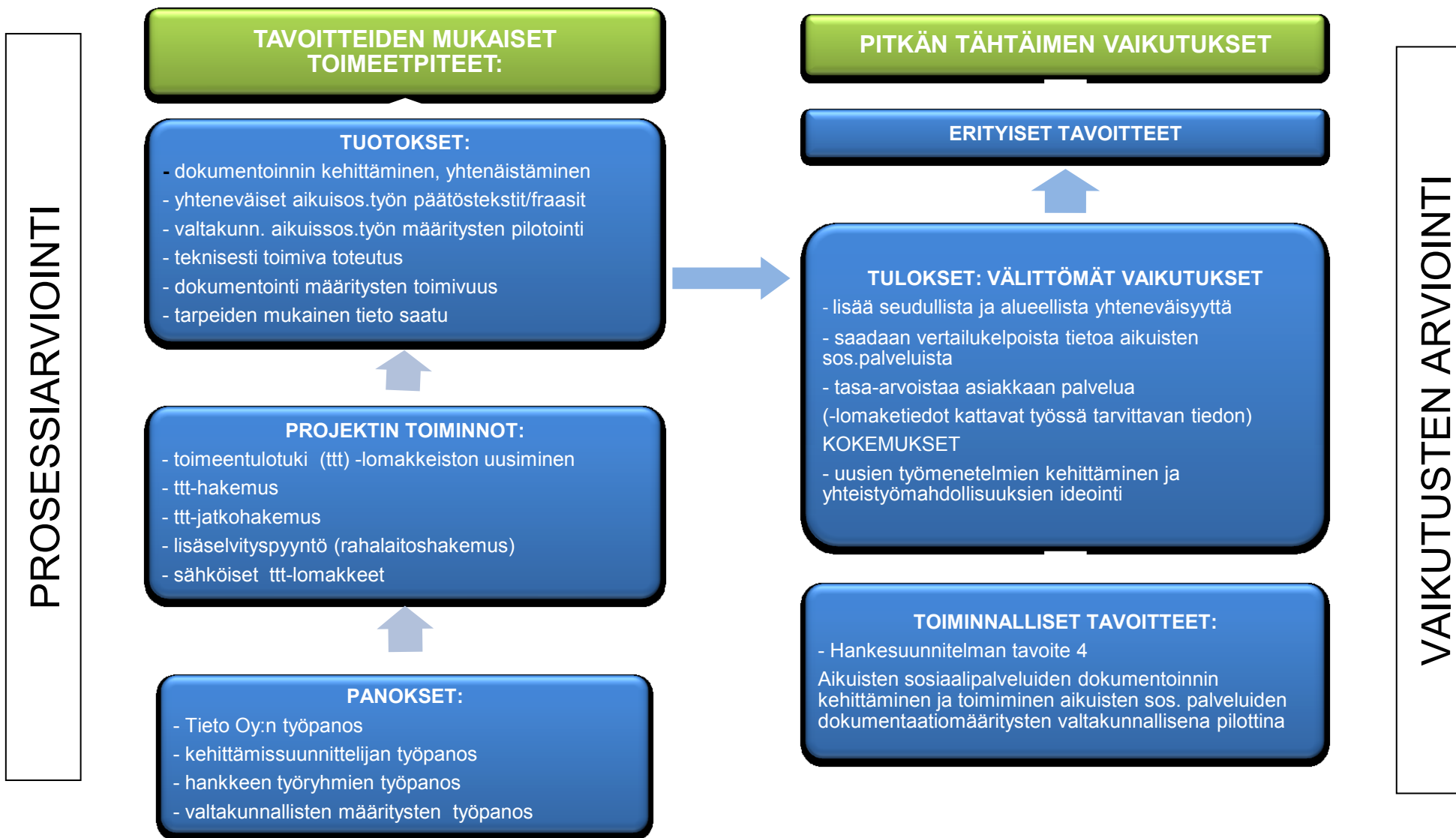
Kuva 5. Kaaso II tavoite: varhaiskasvatuksen seudullinen tieto- ja viestintätekniikkastrategia

Ohjelmien/projektien interventio- ja vaikutusmalli (2001,7). Mukailtu Arja Hakalisto



Kuva 6. Kaaso II tavoite: aikuisten sosiaalipalveluihin liittyvien työprosessien mallintaminen ja yhteneväistäminen seudullisesti ja alueellisesti

Ohjelmien/projektien interventio- ja vaikutusmalli (2001,7). Mukailtu Arja Hakalisto



Kuva 7. Kaaso II tavoite: aikuisten sosiaalipalveluiden dokumentoinnin kehittäminen ja toimiminen aikuisten sosiaalipalveluiden dokumentaatiomääritysten valtakunnallisena pilottina

7.2 Arvioinnin kohteeksi valitut prosessit ja vaikutukset

Edellä kuvattujen Kaaso II-hankkeen neljän keskeisen tavoitteen toiminnan mukaisten prosessien kuvausten jälkeen valittiin arvioitavat prosessit. Kaaso II tavoitteita on arvioitu hankkeen etenemisen mukaisesti. Eniten arviointikyselyitä on tehty tavoitteen yksi (tietotekninen osaaminen ja informaatioteknologian hyötykäytön kehittyminen) kohdalla. Kolmen muun tavoitteen kohdalla on tehty yksi kysely/tavoite. Näiden lisäksi varsinainen arviointikysely osoitettiin hankkeen ohjaus- ja projektiryhmien jäsenille. Hankkeen sisältämät arvioinnit on esitelty liitteessä 1.

Kaaso II -hankkeen ensimmäisenä arvioitavana tavoitteena on sosiaalitoimen ja varhaiskasvatuksen tietotekninen osaaminen ja informaatioteknologian hyötykäytön lisääminen. Tietotekninen osaamiskartoituskysely tehtiin vuoden 2008 syyskuussa koulutuksiin osallistuneille varhaiskasvatuksen henkilölle ja helmikuussa 2009 sosiaalitoimen henkilöstölle. Näitä tuloksia verrattiin vuoden 2005 tehdyn kartoituksen tuloksiin ja selvitettiin onko osaamisen kehittymistä tapahtunut vuosien välillä. Näiden tietojen avulla saatiin selville, onko Kaason yksi päätavoite eli henkilöstön osaamisen lisääminen saavutettu. Tässä raportissa keskitytään hankkeessa mukana olevien tietohallinnollisten asioiden tietämyksen kehittymiseen sekä Moodle oppimisympäristön ja vertaisohjaajamallin toimivuuden arviointiin.

Kaaso II-hankkeen toisena arvioitavana tavoitteena on varhaiskasvatuksen seudullinen tieto- ja viestintätekniikkastrategia. Tätä arvioidaan seudullisen vaikuttavuuden näkökulmasta. Onko strategiasta ollut hyötyä ja miten hyöty näkyy?

Kaaso II-hankkeen kolmantena arvioitavana tavoitteena on työprosessien mallintaminen. Arvioinnissa keskitytään mallintamisessa käytetyn työskentelytavan ja työprosessien tarpeellisuuden arviointiin.

Kaaso II-hankkeen viimeisenä tavoitteena on dokumentoinnin kehittäminen sekä pilotointiprosessi. Tätä ei arvioida tässä, koska pilotoinnista on kokonaisuutena tehty oma raportti, joka on luettavissa osoitteesta <http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset2>. Toimeentulotukeen liittyvien lomakkeiden teknisen toteutuksen arviointi ja siihen liittyvät parannusehdotukset on kanavoitu suoraan TietoEnatorille (Siren, 2008).

Lisäksi arvioinnin kohteeksi valittiin tavoitteista tietoteknologian jatkuvan kehittämisrakenteiden luominen. Tavoitetta tarkastellaan prosessin näkökulmasta. Arvioinnissa keskitytään nimenomaan Kaason organisaatorakenteen toimivuuteen ajatellen hankkeen tavoitteita. Lisäksi tarkastellaan

hankkeen eri työryhmien työskentelyn toimivuutta ajatellen hankkeen tavoitteita. Tästä syntyvä tieto on oleellista jatkohankkeiden toiminnan parantamisena.

7.3 Arviointiaineisto ja menetelmät

Aineisto kerättiin jatkuvana, prosessinomaisena arviointina hankkeen etenemisen mukaisesti sekä toukokuussa 2009 ohjaus- ja projektiryhmien jäsenille osoitettuna arviointikyselynä (Liitteet 2-4). Kyselyjä lähetettiin sähköisesti 34 kpl ja vastauksia saatiin 9. Yksi syy alhaiseen vastausprosenttiin saattaa olla vähäinen osallistuminen hankkeen toimintaan. Arviointilomake koostui aihealueista, joita olivat

- perustiedot
- prosessiarviointi
- tavoitteiden toteutuminen, vaikutukset ja arvo
- tulevaisuuden kehittämiskohteet

Lomake rakentui sekä valinta- että avokysymyksistä ja näillä kerättiin tietoa ryhmien toiminnasta, hankkeen tavoitteiden toteutumisesta sekä sen tuottamasta arvosta.

Osaamisen lisäksi arvioidaan hankkeen aikana järjestettyjen koulutusten vaikutusta tietoteknologi-an hyödyntämiseen työssä. Tieto on oleellista, suunniteltaessa ja kehitettäessä alan henkilöstön atk-koulutuksia. Koulutusten oppimisympäristönä käytettiin Moodlea ja sen toimivuutta kyseltiin helmikuussa 2009 erillisenä kyselynä ja saatuja tuloksia on käytetty hyödyksi arvioinnissa.

Aikuissosiaalityön dokumentaatiomääritysten toimivuutta arvioitiin pilotin aikana. Alan työntekijät arvioivat määritysten toimivuutta käytännössä ja antoivat parannusehdotuksia. Lisäksi pilotointi kumppanille eli yhteisen tietojärjestelmätoimittajalle toimitettiin pilotoinnista vaadittu raportti. Dokumentaation yhtenäistämisen tavoitteena on ollut lisätä seudullista ja alueellista yhteneväisyyttä sekä saada vertailukelpoista tietoa aikuisten sosiaalipalveluista alueella. Tätä tulisi tutkia esim. vuoden päästä (onko yhteneväisyys tuonut muutoksia seudullisesti/alueellisesti).

Työprosessien mallintamisella on pyritty kehittämiseen ja uudelleen organisointiin. Tavoitteena on ollut saada seudullisesti yhteneväiset käytännöt ja kokonaisnäkemys aikuisten sosiaalipalvelujen työprosesseista. Mallinnuksia hyödynnettiin myös dokumentaatiomääritysten pilotoinnissa.

8 TIETOTEKNINEN OSAAMINEN JA INFORMAATIOTEKNOLOGIAN HYÖTYKÄYTÖN KEHITTYMINEN

Hankkeen aikana koulutettujen osaamista tutkittiin ennen ja jälkeen koulutusten tietoteknisellä osaamiskartoituskyselyllä (Kallio & Kontio 2006). Sekä sosiaali- että varhaiskasvatus henkilöstölle tehtiin laaja osaamiskartoituskysely ennen koulutuksia vuonna 2005. Samansisältöiset kyselyt uusittiin vuonna 2008 ja 2009 ja näitä tuloksia on käytetty vertailevasti varhaiskasvatuksen (Kontio, 2009a) ja sosiaalitoimen (Kontio, 2009b) raporteissa. Lisäksi osaamisen kehittymistä on tutkittu myös keräämällä koulutuspalautteita opintojaksoista. Näitä atk-koulutusten arviointoja on kaksi, ensimmäinen on tehty sekä sosiaalitoimelle että varhaiskasvatukselle (Kontio, 2007b) ja toinen varhaiskasvattajille (Kontio 2008a). Koulutusten arvioinnit ovat toimineet myös asiakaslähtöisemmän koulutuksen kehittämisen välineenä.

8.1 Henkilöstön osaamisen lisääminen

Osaamisen lisääntymisen kohderyhmäksi rajattiin ohjaus- ja projektityöskentelyyn osallistuneet, koska henkilöstön atk-koulutuksista laadittiin omat arviointikyselyt ja niistä raportit. Hanketyöskentelyyn osallistuneiden, ohjaus- ja projektiryhmien jäsenten, osaamista arvioitiin kysymyksillä:

1. *Tietämyksesi sosiaalialan tietohallintoasioissa on lisääntynyt hankkeen aikana*
 - ☐ heikosti
 - ☐ tyydyttävästi
 - ☐ hyvin
 - ☐ kiitettävästi
2. *Mielestäsi projektin tuottama arvo sosiaalitoimen/varhaiskasvatuksen tietoteknologisessa kehittämistyössä oli?*
 - ☐ heikko
 - ☐ tyydyttävä
 - ☐ hyvä
 - ☐ kiitettävä
3. *Millaisia vaikutuksia olet havainnut toimintaympäristössäsi?*

tietotekniikan osaamisen ja informaatiotekniikan hyötykäytön lisääntymisellä

Ensimmäisessä arviointikysymyksessä keskityttiin hankkeen vaikutuksiin eli hanketyöskentelyyn osallistuneiden jäsenten tietämyksen lisääntymiseen. Vastanneista yhtä lukuun ottamatta kaikki arvioivat tietämyksensä sosiaalialan tietohallintoasioista lisääntyneen hankkeen aikana hyvin. Toisessa kysymyksessä keskityttiin hankkeen tuottamaan arvoon tietoteknologisessa kehittämisessä. Projektin tuottama arvo koettiin vastausten perusteella hyväksi. Kolmannen kysymyksen tarkoitus

oli selventää vaikuttavuuden näkökulmia toiminta eli työympäristössä. Hyötykäyttö koettiin lisääntyneen mm. hankkeessa toteutettujen koulutusten myötä. Alla saatuja vastauksia kysymykseen:

"Työntekijöiden tietotekniikkataidot ovat vahvistuneet"

"EI SUURTA MUUTOSTA, PALAUTE KOULUTUKSISTA OLLUT HYVÄ, JONKA KAUTTA JONKIN VERRAN HYÖTYKÄYTTÖ LISSÄÄNTYNYT"

"Hyötykäytön arvo ymmärretään entistä paremmin"

"Sähköpostin käyttö lisääntynyt kaikilla ammattiryhmillä"

"Effican käyttöönotto sujui hyvin, kun työntekijöillä oli valmiiksi perusvalmiudet (Kaaso-koulutukset sijoittuivat kunnassamme hyvin ennen Effican käyttöönottoa)".

8.2 Oppimisympäristö Moodlen käyttö ja kehittäminen sekä vertaisohjaajamalli

Tässä raportissa tietoteknisen osaamisen kehittymistä arvioidaan vielä Moodle-oppimisympäristön käytettävyyden näkökulmasta, jonka arviointikysely kohdistettiin erillisenä kyselynä koulutukseen osallistuneille varhaiskasvattajille sekä tietoteknisen osaamiskartoitukseen liitettyinä sosiaalitoimen koulutuksiin osallistuneille. Vastausprosenttia on vaikea määritellä koska ei ole tarkkaa tietoa, kuinka moni sosiaalitoimen henkilöistä sai osaamiskartoituskyselyn (kohteena hankealueen koko sosiaalitoimi). Kyselyssä tiedusteltiin oppimisympäristön tunnettavuutta, käyttöä sekä ympäristön sisällön kehittämisehdotuksia. Lisäksi samassa kyselyssä tiedusteltiin vertaisohjaajan tarpeellisuutta sekä vastaajan halukkuutta osallistua vertaisohjaajakoulutukseen.

Oppimisympäristö oli tuttu 38 % vastaajista ja vajaa viidennes vastaajista oli käyttänyt Moodlea myös koulutusten jälkeen. Varsinaista syytä Moodlen alhaiseen tunnettavuuteen on vaikea määritellä, koska jokainen opiskelija on joutunut opiskelujensa aikana käyttämään ko. oppimisympäristöä tai se on ainakin esitelty jokaiselle koulutusten alussa. Pienestä käyttöasteesta huolimatta yli 70% vastaajista haluaisi jatkossa käyttää Moodlea atk-tietotaidon ylläpitämisessä. Viimeisenä oppimisympäristöä koskevana kysymyksenä tiedusteltiin vastaajien kehittämisehdotuksia. Vastauksista, jotka esitettiin sosiaalitoimelle, 40 % ei tiennyt mikä Moodle on. Tähän syynä on se, että kaikki kyselyyn vastanneet eivät ole osallistuneet hankkeen järjestämiin koulutuksiin vaan kohde-ryhmänä oli koko sosiaalitoimi. Alla on lueteltu joitakin kysymykseen tulleita vastauksia:

"Esimerkiksi oppimateriaalia tv-taitoihin liittyen. Kuvien käsittelystä, net-tiketistä, officesta jne. "

"Kikkoja" esim. Word, Excel "

"Moodle-ympäristöä pitäisi enemmän tuoda esille koulutuksessa. Jotenkin se jäi ihan ulkopuoliseksi tiedoksi, enkä ole koko paikkaa edes muistanut koulutuksen jälkeen".

"Nyt ei muista mitään, kun täytän tätä sairaslomallani; mutta yritetään"

"Minulla taitaa olla hukassa polku, kuinka moodleen mennään ja jopa salasatkin".

"Ohje+harjoitusnippuja eri ohjelmien käytöstä perustasolla esim excel, power point, kuvan lisäys tekstiin tms "

"En osaa sanoa, kaikki harjoittelu on tässä vaiheessa hyväksi. Rohkeammin olen kurssin jälkeen uskaltanut kokeilla eri asioita".

"Siellä on ihan hyvää materiaalia jo nyt, minulla vaan ei ole aika riittänyt sen hyödyntämiseen".

"Kertausta perusjutuistakin, kun harvemmin käyttämäni jutut unohtaa".

"Hyvin vaikea ottaa nyt kantaa, kun ei ole ollut aikaa oppimisympäristössä vieraillla. Olisin kuitenkin asiasta kiinnostunut".

"Oppimisympäristön kehittämiseen kannattaa mielestäni paneutua, sillä siitä voisi saada hyvän päivittäistä työtä tukevan "työkalun".

"Mielestäni opettajan johdolla atk-luokassa toteutettu opetus on parasta, koska silloin on oikeasti lupa käyttää työaika oppimiseen. Jos opetus tapahtuu vain Moodlen kautta, niin valitettavasti työnantaja ja asiakkaat eivät välttämättä ymmärrä, miksi työntekijä näpertää jotain "turhaa" tietokoneella, eikä tee oikeita töitä".

Vertaisohjaajan tarpeellisuutta toimipisteessä ja osallistumishalukkuutta vertaisohjaaja koulutukseen kysyttiin viimeisenä. Sosiaalipuolen vastauksista 43 % ja varhaiskasvatuksen vastauksista 73 % koki vertaisohjaajan tarpeelliseksi toimipisteessään. Lisäksi 38 % vastaajista oli valmis osallistumaan vertaisohjaaja koulutukseen. Tietoteknisissä osaamiskartoituksissa atk- koulutustarve koettiin suuremmaksi (sosiaalitoimi 74 % ja varhaiskasvatus 93 %).

9 VARHAISKASVATUKSEN SEUDULLINEN TIETO-JA VIESTINTÄTEKNIKKASTRATEGIA

Varhaiskasvatuksen seudullinen tieto- ja viestintätekniikkastrategia 2008–2015 valmistui vuoden 2008 lopussa (Kontio, T. 2008b). Tätä hankkeen toista tavoitetta kysyttiin arviointikyselyssä kahdella kysymyksellä. Ensimmäiseksi kysyttiin onko kaaso hankkeen tavoitteella varhaiskasvatuksen seudullinen tieto- ja viestintätekniikkastrategialla mielestäsi seudullista vaikutusta? Vastaajista puolet oli sitä mieltä, että vaikutusta on ollut tyydyttävästi ja puolet vastasi hyvin. Arviointikysely toteutettiin toukokuussa 2009, joten käyttöaikaa strategian hyödyntämiselle hankealueella on ollut hyvin vähän.

Toisena kysymyksenä tiedusteltiin havaittuja vaikutuksia, jota tieto- ja viestintätekniikkastrategia on saanut aikaan toimintaympäristössä. Alla muutama vastaus kysymykseen liittyen:

”Osoittanut kehittämishaasteet”

”Dokumentoinnissa ja esim. varhaiskasvatussuunnitelman tekemisessä käytetty hyväksi tietotekniikkaa”

10 AIKUISTEN SOSIAALIPALVELUIDEN TYÖPROSESSIEN MALLINTAMINEN JA YHTENÄISTÄMINEN

Kaaso II-hankkeen kolmantena arvioitavana tavoitteena oli työprosessien mallintaminen. Arvioinnissa keskitytään mallintamisessa käytetyn työskentelytavan ja työprosessien tarpeellisuuden arviointiin. Kysely tehtiin helmikuussa 2009 ja vastausprosentti oli 32.

Ensimmäiseksi kysyttiin onko mallintaminen selkiyttänyt työprosesseja ja dokumentaatiota ja onko mallinnuksia hyödynnetty. Vastaajista 75 % sekä koki mallinnusten selkiyttäneen työprosesseja että hyödyntäneensä mallinnuksia työssään. Seuraavaksi tiedusteltiin millaisena vastaajat kokivat mallintamisessa käytetyn työskentelytavan ja vastaajista 60 % koki hyväksi ja 40 % tyydyttäväksi. Viimeisenä kysyttiin onko tarvetta muuttaa/kehittää jo olemassa olevia työprosessimalleja? Lähes 70 % mielestä mallinnuksia olisi muutettava/kehitettävä lähiaikoina. Näiden kysymysten lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus avoimesti kommentoida mallintamisprosessia. Alla Muutamia vastauksia:

”Kuntouttavan työn prosessikuvaus hyödyttäisi mielestäni kaikkia toimijoita”

”Mielestäni mallintaminen oli työläs ja perusteellinen”

”...en ole ihan varma, tarvitseeko muuttaa, mutta luulisin kehitystarvetta olevan kun kuntaliitoksessa on sellainen kaaos meneillään”

11 AIKUISTEN SOSIAALIPALVELUIDEN DOKUMENTOINNIN KEHITTÄMINEN JA TOIMIMINEN VALTAKUNNALLISTEN DOKUMENTAATIOMÄÄRITYSTEN PILOTTINA

Toimeentulotukeen liittyvien lomakkeiden pilotointi toteutettiin lokakuun 2007 ja syyskuun 2008 välisenä aikana. Lomakkeiden suunnittelu tehtiin pilotointia ja työprosessien mallintamista varten perustetussa työryhmässä. Aikuissosiaalityön valtakunnallinen dokumentinhallintaan liittyvä määrittysten pilotointi toteutettiin Kaaso-kuntien yhteisen tietojärjestelmän avulla yhteistyössä Tieto Oy:n kanssa. (Siren 2008)

11.1 Pilotoinnin aikainen arviointikeskustelu

Pilotointiprosessia ja sen tuloksia arvioitiin kyselyn ja arviointikeskustelun mukaisesti. Näiden mukaan valtakunnalliset määritykset tasa-arvoistavat asiakkaan palvelua, kun kaikilla on sama lomake asuinpaikasta ja ohjelmistosovellutuksesta huolimatta. Toimeentulotuen asiakastietomäärittysten mukaan laadituilla toimeentulotukihakemuksen ja toimeentulotuen jatkohakemuksen lomakkeilla tuleva tieto kattaa työssä tarvittavan tiedon, mikäli kaikki kohdat täytetään. Vastausten mukaan myös toimeentulotukihakemus oli kattava tietomäärältään, mutta vastauksissa korostui huoli asiakkaiden halusta ja taidosta täyttää lomake. Lomake koettiin asiakkaan näkökulmasta vaikeana ja työlääksi täyttää ja lomakkeeseen haluttiin ”helppolukuisempi” ulkoasu. (Siren 2008).

11.2 Pilotointi osana arviointikyselyä

Pilotointiprosessin oman tuottaman raportin lisäksi arviointikyselyssä kysyttiin pilotoinnin vaikutuksista. Ensimmäiseksi kysyttiin miten vastaajan mielestä dokumentoinnin kehittäminen ja pilotointi ovat toteutuneet. Vastaajista 75 % piti toteutumista tyydyttävänä ja 25 % hyvänä. Toiseksi kysyttiin vaikutuksia, joita vastaaja on havainnut toimintaympäristössään aikuisten sosiaalipalvelujen dokumentoinnin kehittämisellä ja pilotoinnilla olleen. Alla kysymykseen saatuja vastauksia.

”Parasta toimeentulotukihakemuslomakkeen kehittäminen”

”Dokumentoinnin merkitys ymmärretään aiempaa tarkemmin”

”Aikuisten palvelut on hajanainen kokonaisuus ja kuntien järjestämistavat vaihtelevat ja se ei ole mahdollistanut yhdenmukaisuutta. Myöskään valtakunnalliset suositukset eivät valmistuneet ajoissa, joten työ jäi alueella pahasti kesken”.

12 TIETOTEKNOLOGIAN JATKUVAN KEHITTÄMISRAKENTEIDEN LUOMINEN

Arvioinnin kohteeksi valittiin tavoitteista tietoteknologian jatkuvan kehittämisen rakenteiden luominen. Tavoitetta tarkastellaan prosessin näkökulmasta. Arvioinnissa keskitytään nimenomaan Kaaso II-hankkeen organisaatorakenteen toimivuuteen ajatellen hankkeen tavoitteita. Lisäksi tarkastellaan hankkeen eri työryhmien työskentelyn toimivuutta seuraavista näkökulmista

- hankkeen toimintaryhmien työskentely
- tavoitteiden toteutuminen, vaikutukset ja arvo
- tulevaisuuden visiot

12.1 Hankkeen toimintaryhmien työskentely

Kaaso II -hankkeen organisaation toimivuutta kysyttiin vastaajilta seuraavasti: Pystyin antamaan oman panokseni toimintaryhmätyöskentelyssä

- ☐ heikosti
- ☐ tyydyttävästi
- ☐ hyvin
- ☐ kiitettävästi

Vastaajista 78 % oma panos toimintaryhmätyöskentelyssä oli tyydyttävää. 11 % vastaajista koki oman työskentely aktiivisuuden heikoksi tai hyväksi. Hankkeen toimintaryhmien (ohjaus-, projekti- ja kuntatyöryhmät) työskentelyä kysyttiin vastaajilta vaihtoehdoilla sujuvaa, luovaa, mielekästä, erilaisia mielipiteitä sallivaa, luottamuksellista, tuloksellista, seudullisuutta lisäävää ja yhteneväisyyttä lisäävää. Allaolevaan taulukkoon on koottu tuloksia:

	ei lainkaan	jonkin verran	hyvin	kiitettävästi
sujuvaa	0 %	56 %	44 %	0 %
luovaa	0 %	33 %	56 %	11 %
mielekästä	0 %	22 %	78 %	0 %
erilaisia mielipiteitä sallivaa	0 %	0 %	56 %	44 %
luottamuksellista	0 %	0 %	78 %	22 %
tuloksellista	0 %	50 %	50 %	0 %
seudullisuutta lisäävää	0 %	22 %	11 %	67 %
yhteneväisyyttä lisäävää	0 %	33 %	34 %	33 %

Taulukko 4. Arviointikyselyn tulos hankkeen toimintaryhmien työskentelystä

Perusteluita sille, että 73 % vastaajista piti toimintaryhmien työskentelyä hyvänä tai kiitettävänä, on monenlaisia. Tarkennusta haettiin vielä seuraavilla avokysymyksillä. **Mitkä edistivät toimintaryhmien työskentelyä?**

"Yhteistyön henki. Projektipäällikön aktiivisuus"

"Aikaisemmista vaiheista tutut toimijat"

"Huoli tietotekniikan roolista varhaiskasvatuksen kehittämisessä oli yhteinen"

"Etukäteisvalmistelu"

"Yhteiseksi koettu haaste, johon työryhmän työllä saatiin vastauksia eli työryhmän työstä konkreettinen hyöty"

Mitkä estivät toimintaryhmien työskentelyä?

"Välimatkat ja ajanpuute"

"Jonkin asteinen päällekkäisyys ja toisto, toisaalta varhaiskasvatuksen ja sosiaalityön asiasisällöt täysin erilaiset"

"Ajankäyttö. Ryhmiä oli ajoittain vaikea saada koolle. Valtakunnallisen ohjauksen vähäisyys / kehittämistyön pitkä aikajänne"

Viimeisenä arviointikyselyssä kysyttiin tulevaisuuden visioita liittyen sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen tietoteknologian kehittämiseen. Millaisina näet tietoteknologian kehittämisen ja mitkä olisivat keskeisimmät kehittämiskohteet sekä sosiaalihuollossa että varhaiskasvatuksessa? Kysymyksen tarkoitus oli tuoda esille visioita tietoteknologian kehittämisen tilasta sekä sosiaalihuollossa että varhaiskasvatuksessa. Alla on lueteltu kyselyyn tulleita vastauksia:

"Tietotekniikka osana työympäristöä ja yhä vahvempana työvälineenä"

"Sosiaalihuollossa sähköinen hakemuslomake jossain vaiheessa, yhteinen dokumentaatio laajemmin"

"Alueellisen ohjelman käyttöön saaminen Kaapon tapaan. Tietotuotannon hyötykäytön edistäminen johtamisen välineenä"

"Tasapuolinen mahdollisuus käyttää tietotekniikkaa oman työnsä apuvälineenä. Lasten mediakasvatuksen kehittäminen ja tukeminen"

"Opittujen taitojen ylläpitäminen on haaste työntekijätasolla. Sosiaalityön päätöksenteossa ja dokumentoinnissa olisi paljon kehitettävää (asiakas-tietojärjestelmät) esim. jotta tietojen tallennus yhteen paikkaan riittäisi"

13 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän loppuraportin tarkoitus on ollut kuvata Kaaso hanke kokonaisuutta sekä toisen vaiheen organisoitumista, tavoitteita ja toteutuksia. Arviointi osuudessa tarkasteltiin Kaaso II-hankkeen vaikutuksia ja prosesseja. Vaikutuksissa keskityttiin hanke työskentelyyn osallistuneiden tietohallinnollisen osaamisen kehittymiseen. Prosesseista tarkastelun kohteena oli hankkeen organisaation toimivuus sekä työryhmien toiminta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Lisäksi arvioinnin kohteena olivat kaakkoissuomalaisen tietoteknologian kehittämisen jatkonäkymät. Miten hanketyöskentelyyn osallistuneet näkevät Kaaso hankkeen loogisen jatkumisen ja mitkä ovat heidän mielestään oleellisia tietoteknologisia kehittämiskohteita niin sosiaalihuollossa kuin varhaiskasvatuksessa?

Kaason organisaatio rakentuu ohjausryhmän ja kahden projektiryhmän (sosiaalitoimi ja varhaiskasvatus, tietotekniikkatiimi) varaan. Projektiryhmien alla toimivat lisäksi pääkäyttäjä- ja työryhmät. Organisaatorakenteen toimivuus suhteessa asetettuihin tavoitteisiin arvioitiin hyväksi. Kaaso I hankkeen aikana luotu organisaatorakenne säilyi myös toisessa vaiheessa. Pieniä jäsen muutoksia tapahtui, mutta ryhmien toiminta koettiin positiivisina, koska työskentelytapa ryhmissä oli jo tuttua. Vastausten mukaan kaikki ryhmät ovat toimineet yleisesti ottaen hyvin. On edetty tavoitteiden suuntaisesti ja päästiin käytännön toteutuksiin mm. pilotoinnin kautta. Ryhmien työskentelyssä on löydetty yhteinen näkemys kehittämissuunnista ja -tarpeista. Eniten työryhmien työskentelyä haittasivat pitkät välimatkat, ajan puute sekä työryhmissä käsiteltävien asioiden päällekkäisyys.

Hanke on lisännyt työryhmiin osallistuneiden tietämystä alan tietohallintoasioista mm. luomalla selkeämpää kokonaiskuvaa alan tietohallinnosta sekä lisäämällä tietämystä tietoteknologian sovel-lusmahdollisuuksista alalla. Valtakunnallisen tietoteknologiahankkeen etenemisestä ja aikatauluista on saatu hyvin tietoa. Tästä hyvänä esimerkkinä toimeentulotuen pilotointi, jota tehtiin yhteistyössä Tieto Oy:n sekä valtakunnallisen sosiaalialan tietoteknologia hankkeen (Tikesos) kanssa.

Keskeisiä tietoteknologisia kehittämiskohteita voisivat jatkossa olla 1. *henkilöstön informaatio - ja tietoteknologian kehittämisen sekä osaamisen lisääminen*, 2. *sähköisten palveluiden alueellinen jatkokehittäminen sekä 3. tilastoinnin ja raportoinnin kehittäminen alueellisesti yhteneväiseksi*. Seudullista yhteneväisyyttä halutaan kehittää alan tietojärjestelmien, työkäytäntöjen sekä dokumentoinnin näkökulmasta. Tärkeänä pidetään edelleen seudullisen ja vertailukelpoisen tiedon saamista sosiaalipalveluista ja hyvinvoinnin tilasta.

Hankkeen tiedonkulkuun kiinnitettiin huomiota mm. ottamalla Moodle ympäristö käyttöön tiedotuskanavana (kokousmuistioiden ja -kutsujen säilytyspaikka). Hankkeelle on laadinnan alla Internet-sivut, johon tullaan kokoamaan hankkeen ensimmäisen ja toisen vaiheen tuotokset jatkokäyttöä ajatellen.

Pääkäyttäjä- ja työryhmien kokoontumisiin hankkeen kehittämissuunnittelija osallistui koolle kutsujana sekä muistion laatijana. Tämä helpotti työryhmäläisten toimintaa, koska ulkopuolinen hoiti kokouskutsut yms. vaaditut tehtävät. Tällä tavoin työryhmäläiset saivat antaa täyden panoksensa kehittämistoimintaan.

Ryhmien jäsenet kokivat heikkoutena omat poissaolot. Pitkät kokousvälimatkat eivät aina antaneet mahdollisuutta osallistua hanketoimintaan. Tulevien jatkohankkeiden kannalta tärkeää olisit tärkeää, että ryhmiin nimettäisiin myös Kaaso hankkeessa toimineita henkilöitä, jotta tietoteknologinen kehittäminen ja sen tarjoamat mahdollisuudet tulisivat vahvemmin esille. Tämä siksi, että hankkeen työskentelyyn osallistuneiden tietämys alan tietohallinnosta ja tietoteknologisista kehittämistarpeista on vahvistunut näiden neljän kehittämisvuoden aikana.

Kysymys seudullisen yhteneväisyyden turvaamisesta vaatii pohdintaa. Kuntien yhteisen tietojärjestelmän ja yhteneväisten dokumentointikäytänteiden kehittäminen on jatkuva prosessi. Sitä ei voida rakentaa ainoastaan hankkeiden varaan. Mitä tapahtuu Kaason jälkeen? Kuka ottaa nyt tehtäväksi seudullisen näkökulman turvaamisen alan tietohallinnon ja tietojärjestelmien kehittämisessä?

LÄHDELUETTELO

Arviointi sosiaalipalveluissa. Katsaus arvioinnin peruskysymyksiin. Stakes, FinSoc Työpapereita 3/2001. Helsinki 2001. ISBN 951-33-1205-4. ISSN 1455-9064.

Kallio, J. & Kontio, T. 2006. Sosiaalitoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön tietotekninen osaaminen seitsemässä kaakkoissuomalaisessa kunnassa. Saatavissa:

<http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset> (kohdassa raportteja)

Kontio, T. 2007a. Kaakkois-Suomen sosiaalitoimen tietoteknologian kehittämishanke Kaaso I loppuraportti. Saatavissa: <http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset> (kohdassa raportteja)

Kontio, T. 2007b. Kaaso I-hankkeen atk-koulutusten suunnittelu ja koulutuspalautteiden yhteenvehto. Saatavissa: <http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset> (kohdassa koulutukset)

Kontio, T. 2008a. Varhaiskasvatuksen atk-koulutukset vuosina 2006 ja 2008 -palauteraportti. Saatavissa: <http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset2> (kohdassa koulutukset)

Kontio, T. 2008b. Varhaiskasvatuksen seudullinen tieto- ja viestintätekniikkastrategia 2008–2015. Saatavissa: <http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset2> (kohdassa tieto- ja viestintätekniikkastrategia)

Kontio, T. 2009a. Varhaiskasvatuksen tietotekninen osaamiskartoitusraportti
<http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset2> (kohdassa koulutukset)

Kontio, T. 2009b. Sosiaalitoimen tietotekninen osaamiskartoitusraportti. Saatavissa:
<http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset2> (kohdassa koulutukset)

Kontio, T. 2009c. Arviointisuunnitelma. saatavissa: <http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset2> (kohdassa hanke arviointi)

Kontio, T. & Siren, T. 2008. Kaaso II-hankkeen väliraportti. Saatavissa:
<http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset2> (kohdassa raportteja)

Ojanen, P & Vuorio L. 2004. Sosiaalitoimen tietoteknologiahankkeen esiselvityksen loppuraportti. Saatavissa: <http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset> (kohdassa muuta)

Siren, T. 2008. Toimeentulotukeen liittyvien lomakkeiden pilotointi Kaakkois-Suomessa. Saatavissa: <http://www.socom.fi/kaaso/tuotokset2> (kohdassa pilotointi)

Sosiaalialan tietoteknologiahanke. 2008. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/tikesos/tikesoshanke/organistaatio>

Liite 1

Tavoite	Arviointikysymykset	Toteutus	Kohderyhmä	Kohderyhmä koko	Vastaukset	Aikataulu	Raportointi
1) tietotekninen osaaminen ja informaatioteknologian hyötykäytön kehittyminen	henkilöstön osaamistason kartoitus ennen koulutuksia	kysely	sosiaalitoimi ja varhaiskasvatus	toimialajohtajasta alaspäin	n=875	2005	Sosiaalitoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön tietotekninen osaaminen seitsemässä kaakkois suomalaisessa kunnassa I
	henkilöstön osaamistason kartoitus koulutuksien jälkeen	kysely	hankkeen järjestämiin koulutuksiin osallistuneet varhaiskasvattajat	N=310	n= 170	2008	Varhaiskasvatuksen tietotekninen osaamiskartoitusraportti (vertaillen vuoden 2005 tuloksia)
	henkilöstön osaamistason kartoitus koulutuksien jälkeen	kysely	sosiaalitoimi (kohderyhmä kuten vuonna 2005 eli toimialajohtajasta alaspäin)		n=186	2009	Sosiaalitoimen tietotekninen osaamiskartoitusraportti (vertaillen vuoden 2005 tuloksia)
	atk-koulutusten arvio koulutetuilta	kysely	varhaiskasvatus ja sosiaalitoimi	N=430	n=228	2007	Kaaso hankkeen atk-koulutusten suunnittelu ja koulutuspalautteiden yhteenveto
	atk-koulutusten arvio koulutetuilta	kysely	varhaiskasvatus	N=414	n=282	2008	varhaiskasvatuksen atk-koulutukset vuosina 2006 ja 2008 raportti
	oppimisympäristön toimivuus ja vertaisohjaajakoulutuksen tarve jatkossa	kysely	varhaiskasvatus (sosiaalitoimen osalta kysytty vuoden 2009 osaamiskyselyn yhteydessä)	N=255	n=61	2009	tuloksia arviointiraporttiin
2) varhaiskasvatuksen tieto- ja viestintätekniikkastrategian seudullisuus			varhaiskasvatus			2008	Varhaiskasvatuksen seudullinen tieto- ja viestintätekniikkastrategia 2008-2015
3) työprosessien mallintaminen	Mallintamisessa käytetty työskentelytapa ja työprosessien mallintamisesta koettu nyt ja tulevaisuudessa	kysely	sosiaalitoimi	N=28	n=9	2009	tuloksia arviointiraporttiin
4) dokumentoinnin kehittäminen sekä pilotointiprosessi	toimeentulotukihakemuksen, ohjeitten ja jatkohakemuksen kehittäminen	kysely	sosiaalitoimi		n=14	2008	pilotointiraportti
5) Päätaavoitteet kootusti	hankeryhmien toiminta tavoitteiden toteutuminen vaikutukset arvo kehittämistyössä visio	kysely	ohjaus- ja projektiryhmät	N=34	n=9	2009	arviointi- ja loppuraportti

KAASO II HANKKEEN ARVIOINTIKYSELY



1. Oletko? (jos kuulut useampaan ryhmään niin valitse se, jossa toimit aktiivisimmin)

- ☐ Ohjausryhmän jäsen
☐ Sosiaalitoimen projektiryhmän jäsen
☐ Varhaiskasvatuksen tietotekniikkatiimin jäsen

HANKKEEN TOIMINTARYHMIEN TYÖSKENTELY

2. Tietämyksesi sosiaalialan tietohallintoasioista on lisääntynyt hankkeen aikana

- ☐ heikosti
☐ tyydyttävästi
☐ hyvin
☐ kiitettävästi

3. Pystyit antamaan oman panoksesi toimintaryhmätyöskentelyssä

- ☐ heikosti
☐ tyydyttävästi
☐ hyvin
☐ kiitettävästi

4. Hankkeen toimintaryhmien/tiimien (ohjaus-,projekti- ja kuntatyöryhmät) työskentely oli

	ei lainkaan	jonkin verran	hyvin	kiitettävästi
sujuvaa	☐	☐	☐	☐
luovaa	☐	☐	☐	☐
mielekästä	☐	☐	☐	☐
erilaisia mielipiteitä sallivaa	☐	☐	☐	☐
luottamuksellista	☐	☐	☐	☐
tuloksellista	☐	☐	☐	☐
seudullisuutta lisäävää	☐	☐	☐	☐
yhteneväisyyttä lisäävää	☐	☐	☐	☐

5. Mitkä edistivät toimintaryhmien työskentelyä?

6. Mitkä estivät toimintaryhmien työskentelyä?

TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN, VAIKUTUKSET JA ARVO

7. KAASO II -hankkeella on neljä tavoitetta. Miten ne ovat mielestäsi toteutuneet?(Ohjausryhmä kohdat a-d, sos.toimen projektiryhmä kohdat a,c,d sekä tietotekniikkatiimi a ja b)

	heikosti	tydyttävästi	hyvin	kiitettävästi
a) tietotekninen osaaminen ja informaatioteknologian hyötykäyttö lisääntyi	☐	☐	☐	☐
b) varhaiskasvatuksen tieto- ja viestintätekniikkastrategialla on mielestäni seudullista vaikutusta	☐	☐	☐	☐
c) Aikuisten sosiaalipalvelut: työprosessien mallintaminen ja yhtenäistäminen seudullisesti on onnistunut	☐	☐	☐	☐
d) Aikuisten sosiaalipalvelut: dokumentoinnin kehittäminen ja pilotointi on onnistunut	☐	☐	☐	☐

8. Mielestäni projektin tuottama arvo sosiaalitoimen/varhaiskasvatuksen tietoteknologisessa kehittämistyössä oli?

- ☐ heikko
- ☐ tyydyttävä
- ☐ hyvä
- ☐ kiitettävä

9. Millaisia vaikutuksia olet havainnut toimintaympäristössäsi? (Ohjausryhmä kohdat a-d, sos.toimen projektiryhmä kohdat a,c,d sekä tietotekniikkatiimi a ja b)

a) tietotekniikan osaamisen ja informaatiotekniikan hyötykäytön lisääntymisellä

b) varhaiskasvatuksen tieto- ja viestintätekniikkastrategialla

c) aikuisten sosiaalityön prosessien mallintamisella ja yhtenäistämisellä

d) aikuisten sosiaalipalvelujen dokumentoinnin kehittämisellä ja pilotoinnilla

TULEVAISUUDEN VISIOT

10. Millaisina näet tietoteknologian kehittämisen ja mitkä olisivat keskeisimmät kehittämiskohteet sekä sosiaalihuollossa että varhaiskasvatuksessa?